

زبان ترکی

در بومی زبان شناسی تطبیقی

م. کریمی

نشر اختر

سر شناسه	کریمی، محمدرضا، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	زبان ترکی در بوته‌ی زبان‌شناسی تطبیقی / م. کریمی.
مشخصات نشر	تبریز: اختر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۳۸۴ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۹۸۲-۱ :
وضعیت فهرست نویسی: فیا	
موضوع	زبان ترکی آذربایجانی — دستور زبان تطبیقی
موضوع	Azerbaijani language -- Grammar, Comparative:
موضوع	دستور زبان تطبیقی
موضوع	Grammar, Comparative and general:
رده بندی کنگره	PL۱۱۸/ک۴۲۱۳۹۶:
رده بندی دیویی	۲۹۲/۳۵۵ :
شماره کتابشناسی	۲۷۹۴۵۷۵:

نشر اختر

زبان ترکی در بوته‌ی زبان‌شناسی تطبیقی

م. کریمی

ناشر: نشر اختر

چاپ اول ۱۳۹۶ • ۳۸۴ صفحه • قطع وزیری • ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۹۸۲-۱

مرکز فروش: تبریز- اول خیابان طالقانی، روبروی مصلی، نشر اختر

تلفن: ۰۹۱۴۱۱۶۶۸۹۷ و ۰۴۱-۳۵۵۵۵۳۹۳

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	چند کلمه
۸	مقدمه
۱۲	انتخاب یک زبان بین المللی
۱۷	سرچشمه‌ی زبان
۲۳	زبانهای جهان
۳۳	زبانهای جهانی کدامند؟
۳۸	آشنائی با زبانهای جهان
۵۳	زبان و زبانشناسی
۵۷	علم زبان شناسی
۷۰	زبانشناسی تطبیقی
۷۳	تداخل واژگان
۷۷	زبان و فرهنگ
۸۶	تنوع زبانها

۸۸		اسطوره زبان
۹۳		زبانهای فراساخته
۹۵		زبان اسپرانتو
۱۰۱		پایگاه استنادی ارکوپوس
۱۰۸		رتبه بندی مقالات بین المللی
۱۲۰		جایگاه زبان ترکی و بررسی آن
۱۲۲		زبان، گویش، لهجه
۱۲۵		آموزش زبان
۱۳۴		تاریخ زبان ترکی
۱۵۲		تاریخ خط ترکی
۱۶۷		خاستگاه ترکان
۱۷۰		زبان آذربایجان
۲۲۱		زبان معیار ترکی
۲۳۷		الفبای زبان ترکی
۲۴۴		حروف در زبان ترکی
۲۵۰		گسترده‌ی زبان ترکی
۲۵۳		ریشه کن کردن بیسواد
۲۵۹		حضور و تاثیر زبان ترکی بر دیگر زبانها
۲۶۳		زبان مادری خود را پاس بداریم
۲۶۸		ترجمه
۲۷۷		زبان بنیادین ترکی
۲۸۰		مشخصات بارز زبان ترکی
۲۸۳		اسم در زبان ترکی
۲۹۶		صفت در زبان ترکی
۳۰۷		فعل در زبان ترکی
۳۲۱		فرمها و وجوه افعال

قسمت‌های مختلف بیان	۳۲۵
اعداد	۳۲۶
فعل استن	۳۳۱
حروف اضافه	۳۳۵
ضرورت ایجاد فرهنگستان زبان ترکی	۳۴۲
تدریس زبان ترکی در مدارس	۳۵۳
اورتوگرافی	۳۵۹
کتابنامه	۳۸۲

زبان یک پدیده‌ی اجتماعی است که در مرحله‌ای از تکامل انسان و جامعه پدید آمده است. اصولاً پدیده‌های اجتماعی را می‌توان به دو نوع اصلی تقسیم کرد:

یک دسته از پدیده‌ها هم‌نگو، که در مسیر تکامل تاریخی به وجود آمده‌اند در مقطعی دیگر، با پایان یافتن رسالت تاریخی‌شان رو به زوال می‌نهند. دسته‌ی دیگر با روند رو به رشد جامعه متکامل شده و در نهایت به نظامی قانونمند و سیستمی واحد دست می‌یابند. دلیل این زوال یا تکامل پدیده آن است که پدیده‌های دسته‌ی نخست در رفع نیازمندی‌های انسان در دوره‌ی ناتوانی یا جهل او پدید آمده‌اند و بیشتر برای توجیه حوادثی به کار رفته‌اند که دلیلشان ناشناخته بود. وقتی این دلایل معلوم می‌گردند این پدیده‌ها دیگر دلیل وجودی خود را از دست می‌دهند. پدیده‌های دسته‌ی دوم نیازهایی را برطرف می‌سازند که همپای تکامل انسان بیشتر می‌شوند، همچون نیاز انسان به ایجاد رابطه با هموعان خود. وسیله‌ی اصلی ارتباط انسان با انسانهای اطراف خود، همانا زبان است و زبان همراه با تکامل انسان و جامعه، تکامل خواهد یافت.

در اینجا زبان ترکی را - که اینک به عنوان زبان دوم کشورمان و یکی از سه زبان عمده‌ی دنیای اسلام مطرح است - در مقایسه با زبانهای زنده‌ی امروزی جهان: فارسی، عربی، انگلیسی، آلمانی، فرانسه و . . . به روش زبان‌شناسی تطبیقی مورد بررسی قرار

^۱ م. کریمی، زبان ترکی در بوته زبان‌شناسی تطبیقی، امید زنجان، پیش شماره ۱، اول خرداد ۱۳۷۲.

خواهیم داد. ناگفته نماند که بحث روی یک زبان، نه برای ارضاء احساسات قومی و ملی، بلکه برای بهره برداری صحیح در آینده است. زبان یک پدیده‌ی اجتماعی است که در همه‌ی شئون اجتماعی دخالت دارد، علم، تکنولوژی، ادب و هنر و ... به وسیله‌ی زبان تبیین می‌گردد و اساسی‌ترین وسیله‌ی ارتباطی و بیان اندیشه و احساس انسان است. لذا بایستی برای شناخت بهتر و انتخاب دقیق‌تر این وسیله که در همه‌ی زمینه‌ها دستیار انسان است، همچنین در برخورد با آن، احساسات کور ملی و قومی را کنار نهاد و با علم بدان برخورد کرد. ضعفها را دید و نقاط قوت را سنجید. هدف ما نشان دادن این کاستیها و قوتهاست از سوی دیگر، هدف ما به هیچ وجه تقابل زبانها برای نشان دادن قوت یکی و ضعف دیگری به منظور طرد و تحقیر زبانهای دیگر نیست. غیرقابل انکار است که امروزه احساسات ملی و دین‌داری انسانهاست که بین آنان با گذشتگان و اسلافشان رابطه و دلبستگی‌هایی ایجاد می‌کند و به روابط آنان رنگ می‌دهد؛ آمال و آرزوهایشان را بهم نزدیک می‌کند. از سوی دیگر، امروزه زبان، فرهنگ و سنن مردم جهان آنچنان درهم آمیخته و باهم امتزاج یافته است که حدسازی آنها از هم غیرممکن و گاهی غیر انسانی است. امروز مرزهای واقعی بین انسانها را باستی نه در زبان و نژاد، بلکه در چیز دیگری جستجو کرد. احساس نزدیکی انسانها به هم زمانی متولد می‌شود که دلها بهم نزدیک شود یا درد مشترکی را احساس کنند. وقتی مردم ایران علیه ابرقدرتها، مردم هند علیه استعمار، الجزایر علیه فرانسه، فلسطین علیه اسرائیل و ... می‌خروشدند درد مشترکی دارند و مرزهای جغرافیایی، زبان و نژاد مانع از این نیست که ایرانی آگاه از فلسطین، ویتنامی یا بوسنیایی دفاع کند. این درد مشترک که وحدتی بین ایرانی آگاه با فلسطینی و ... ایجاد می‌کند احساس درد مشترک و آزادی از یوغ استکبار است و می‌بینیم که دنیای اسلام و مظلومان زمان یک درد دارند؛ و اسلام به پیروان خود می‌گوید: این اختلاف رنگها، نژادها و زبانها که در ملتهای روی زمین می‌بینی و آنها را ملاک جدایی و تفرقه ساخته‌اند چیزی اصیل و جوهری نیست. در مجموع آن مردمی عزیز و شریفند که در راه تکامل انسانیت گام بردارند. همین است که امروز در کشورهای تحت استعمار، اسلام بصورت یک ایدئولوژی نهضت و قیام محرومین در آمده است.

در اینجا بدین دلیل به بیان توانمندیهای زبان ترکی می‌نشینیم که زبان و ادبیات

ترکی در تکامل و تکوین یک دوره از حرکتها و طرز تفکر اسلامی، در برهه‌های حساسی از دوران تاریخی نقشی بسزا داشته است. زبان و ادبیات ترکی، به یمن پیروزی انقلاب اسلامی، جانی تازه یافته و در جامعه‌ی ما می‌رود که جایگاه اصیل خود را دریابد. لذا علاقه نسبت به موقعیت و توانمندیهای این زبان در جامعه‌ی ما مطرح است.

کتاب حاضر بر این باور نوشته شده است که زبان ترکی با آنکه امروزه مورد توجه همگانی قرار گرفته، ولی علاقمندان، هنوز در این زمینه کتابی بدست نگرفته‌اند. منظور این نیست که در این باره کتابی نوشته نشده است، بلکه بر عکس، در مورد تاریخ و گرامر زبان ترکی کتابهای علمی فراوانی موجود است؛ اما همه‌ی آنها برای کسانی نوشته شده‌اند که نیازهای تحقیقی و آکادمیک آنان را مرتفع می‌سازد و به کار مبتدیان نمی‌آید. در حالیکه این کتاب را برای کسانی می‌نویسم که آگاهی زیادی راجع به زبان ترکی ندارند یا کمتر دارند. هم اینک مقالات و رساله‌های بسیار خوبی از کارشناسان و زبان‌شناسان در این شاخه از مطالعات زبان ترکی وجود دارد. کتابهای بسیار ارزنده و جالب در علم اشتقاق، تاریخ و واژگان ترکی وجود دارد اما این کتابها، صرفاً مطالعه‌ی روی یک زبان است.

کتاب حاضر هرچند که اذعان دارم چیزی جز یک پیش درآمد و طرح نیست اما در عین حال در صدد است تا همه‌ی جوانب مهم درصوبه، یعنی گنجینه‌ی واژگان، دستور زبان، ترکیب، تلفظ، تغییر صدا، علم اشتقاق، تاریخ، سولات زبان و... را بصورتی ساده، روشن و با اسلوبی مناسب ارائه دهد.

خوشبختانه، علم زبان‌شناسی در سالهای اخیر رشد قابل ملاحظه‌ای داشته و کتابهای سودمندی ترجمه و تالیف شده است و من در این نوشتار خود به زبان‌شناسی تطبیقی روی آورده‌ام تا توانمندیهای این زبان را در مقایسه و تطابق با زبانهای مختلف مانند فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسوی و آلمانی نشان دهم. خواننده‌ای که در اینجا مورد نظر من بوده است، بطور کلی دانشجو یا خواننده‌ای است که می‌خواهد در باره‌ی اینکه زبان مادری او چگونه زبانی است و چگونه توسعه یافته است اطلاعاتی بدست آورد. به همین دلیل سعی کرده‌ام از برخورد آکادمیک و خیلی دقیق با این موضوع اجتناب کنم و تلاش اصلی‌ام بر این اساس بوده است که حتی الامکان مطالب سودمندی را ارائه نمایم و

نمونه‌هایی را ذکر کنم که برای خواننده کاملاً ملموس باشد. حتی نمونه‌های آورده شده از زبانهای دیگر هم طوری انتخاب شده‌اند که هر خواننده‌ی دیپلمه‌ی ایرانی بر آنها واقف است. واژگان برگزیده شده، گرامر و بحث بر روی تغییرات زبان طوری مطرح شده است که برای خواننده قابل لمس باشد. خواه خواننده ترک زبان باشد یا زبان مادریش غیر از زبان ترکی باشد، سادگی را اصل قرار داده‌ام تا خسته کننده نباشد.